

het vanzelf, dat de wedergeboorte in niets minder bestaan kan dan daarin dat God de Heilige Geest weer tot hem inkeert en woning bij hem maakt.

Nu kan de Heilige Geest intusschen ook op allerlei uitwendige wijze met den zondaar in gemeenschap treden. Zoo was het een tijdlang bij Saul. Zoo was het bij de kunstgaven van Abolab en Bézaleel. Zoo was het en is het alle eeuwen door met alle ambtelijke gaven en charismata. Dit zijn ook gaven of werkingen van den Heiligen Geest, die aan een persoon, hij zij dan bekeerd of onbekeerd, worden meegegeven niet om hem te zaligen, niet om hem van dood levend te maken, maar om hem te bekwalen voor 's Heeren dienst en hem tot een instrument in 's Heeren hand te stellen.

Doch natuurlijk met deze uitwendige gaven en werkingen van den Heiligen Geest heeft de wedergeboorte niets uitstaande. De wedergeboorte is heel iets anders. In de wedergeboorte huwt de Heilige Geest zich voor eeuwig aan de ziel des menschen. De Heilige Geest keert bij haar in om eeuwig bij haar te wonen. En wel niet lijdelijk bij haar in te wonen, maar bij haar in te wonen als haar Schepper en haar God. Vandaar dat de Heilige Geest, waar Hij alsoo wederbarend tot de ziel inkeert, om eeuwiglijk bij haar te blijven, die ziel niet aan zichzelf overlaat, maar de teugels aangrijpt om die ziel te leiden en te beheerschen; en wel haar alsoo aangrijpt, dat er een geheel ommekeer tot stand komt in haar neiging en aandrift, in haar innerlijke roerselen, in haar vermogens en eigenschappen. Want wel blijft dit alles in aard en wezen wat het vroeger was, maar de richting waarin ze zich bewegen, wordt in haar tegendeel omgezet. Wat drong, dreef en neigde ten kwade, dringt, drijft en neigt onder deze inwerking van den Heiligen Geest ten goede. Wat van God afging, neigt nu naar Hem toe. Wat drong naar zonde en Satan, dringt en perst nu van zonde en Satan af. En deze ommekeer grijpt plaats zoowel in den wortel van ons leven, als in onze vermogens, zoodat de werking van den Heiligen Geest tegelijk onze diepste levensvezel raakt, en tegelijk een ommekeer tot stand brengt in het bewustzijn van onze ziel.

Was nu de mensch zoo aangelegd, dat wat in den wortel van zijn wezen plaats grijpt ook terstond volgroed en rijp naar buiten trad, zoo zou elk wedergeborene op hetzelfde oogenblik gelooven, zich bekeeren en belijden. Maar aldus is de aard des menschen niet. In het kindeke Calvijn scholen reeds toen hij in de wieg lag al de uitmuntende gaven en vermogens, die later in zijn geheiligde denkkraft en onweerstaanbare kracht van wil zijn uitgekomen; maar aan het kindeke Calvijn was van dit alles nog niets te bespeuren. Het kindeke Calvijn kon nog niet eens spreken, laat staan denken of wilskracht oefenen. Gods weg met den mensch is dus veelmeer alsoo, dat Hij in het ontvangende en geboren kindeke wel de kiem, het zaad of den wortel van al deze gaven en vermogens inlegt, maar dat Hij deze gaven en vermogens nog lange jaren schuilt laat blijven, om eerst later bij het opgroeien te laten uitkomen, wat Hij in het verborgene, in 's moeders schoot, in zulk een kindeke wrocht. En zoo nu ook gaat het bij de wedergeboorte toe. Ook daarbij houdt de Heere zich aan de ordinantie die Hij voor den mensch in de schepping gegeven had. Een ordinantie hierin bestaande, dat Hij eerst in het verborgene de gaven des Heiligen Geestes toebedeelt, en in die gave de kiem van het geloof; maar dat Hij eerst in het verborgene gewrocht werd, hetgeen door schuilen laat, om het eerst later te doen uitkomen. Dit is geen afwijking van de Scheppingsordinantie, maar juist in overeenstemming met de ordinantie, die God in de schepping voor zijn menschenkind gaf. Juist dit echter dwingt ons, om ook naar tijdsorde de bekeering van de wedergeboorte af te scheiden. Wie niet wedergeboren is, kan zich niet bekeeren; maar wel kan het zaad der wedergeboorte lange jaren in uw ziel schuilen, zonder dat het in de bekeering opbloeit.

KUYPER.

„De helm der zaligheid”

En neemt den helm der zaligheid.
Efeze 6: 17a.

Een diens knecht des Heeren moet een krijgsknecht zijn.
Ondanks het: *Vrede op aarde*, dat door Gods engelenkoor over Bethlehems velden is uitgezongen, blijft het tot op de wederkomst des Heeren een *strijd op aarde*. „Ik ben niet gekomen om vrede te brengen,” sprak Jezus tot zijn discipelen, „maar het zwaard.”
Dit karakter van een strijder, dat elk kind van God dragen moet, is door Jezus' apostelen dan ook zoo ernstig opgevat, dat ze ons, zelfs breedvoerig, geheel de *wapenrusting* tekenen, waarin de Christen behoort op te treden, om „alzoos sterken verstand te doen” en te overwinnen ten einde toe. En als Jezus op Pathmos aan Johannes verschijnt, legt hij nogmaals op dit strijdend karakter van zijn aardse kerk zoo vollen nadruk, dat het in zijn vermaan aan elk der zeven kerken van Klein-Azië telkens heet: *„Wie overwint, hem zal ik geven, hij dan te eten van den boom des levens, hij om een pilaar te worden in den tempel mijns Gods.”*

Nu teekent met name de apostel Paulus ons die wapenrusting in het beeld van een Romeinsch soldaat, geharnast om de borst, met het schild in de ééne en het zwaard in de andere hand, en op het hoofd gedekt met een gedachten helm, waar speerroot noch zwaardslag doorheen drong.
Dat beeld schetst de apostel ons in forschmanlijke trekken, als van een Christenheid, die op dood en leven strijdt met den Vorst der duisternis. Een beeld dat men in al zijn

kloekheid en verheven schoonheid moet be- wonderd hebben, om al de lafheid in te zien van het caricatuur dat ons het Leger des heils ervan biedt.
De krijgsknecht des Heeren moet, zoodra het op de teekening aankomt, altoos *beeld* blijven, en wie dit in een rood of blauw pakje op tamelijk kinderachtige wijze na gaat bootsen, moge de ijdelheid prikkelen en opzien baren, maar maakt zich op heilig terrein belachelijk en verderft iets van de majesteit der Heilige Schrift.

Doch evenzeer hebt ge u te wachten voor de ontledkunde van uw verstand, die er op uit is, om elken afzonderlijken trek in zulk een beeld te ontleden.

De krijgsknecht dien Paulus ons teekent is en blijft een afgewerkt en afgerond beeld, dat in zijn geheel overzien moet worden, en alleen in zijn geheelheid den vollen, aangrijpenden indruk op uw hart kan maken.

Ge ziet dan als voor oogen dien Romeinschen soldaat, die geen moeite gespaard heeft om zich te oefenen; die geen kosten ontzag om zich naar den regel der vechtkunst te wapenen; en aldus uitgerust en uigedogst ziet ge hem met iets van den moed der leeuwen in het oog, de banier volgen die vooruit wordt gedragen, en straks, als de vijand opdaagt, tegen dien vijand het zwaard opheffen, om liever zelf te sterven, dan dat hij zijn veldheer beschamen zou.

En zoo nu moet ook de strijd des Christens op aarde zijn. Niet gelijk zoo menig, die het beeld van den Christenstrijder bij de schutterij ten plattelande schijnt te zoeken, en deswege niets doet om zich te oefenen, te wapenen of te dekken, en wel levenslang op de lijst der Christenen staat, maar zonder ooit zich in den harden strijd gewaagd te hebben, of immer het heldenvuur zich te hebben voelen gloeien in de borst.
Een Christenstrijder moet niet alleen *leefde*, maar ook *haat* kennen. *Leefde* voor zijn hemel- schen Veldheer, maar ook *haat* tegen zonde en Satan; en wie nog nimmer iets van deze energie van den haat in zijn ziel voelde op- waken, heeft ook nog nimmer de volle sprak- kracht der liefde genoten.

Herlezing van wat onze Heidelbergse over de bekeering zegt, doet zelfs ernstigen twijfel rijzen, of het in zoo slappe, matte taal wel ooit tot deugdelijk, daadwerkelijk bekeering kwam.

Maar al ontleden en splitsen we het beeld van den Christenstrijder niet, toch is het niettemin plicht, dat we ons rekenschap geven van de apostolische combinatie. Zoo hier, dat de apostel *den helm combineert met de zaligheid*.

Hij doet dit twee malen. Eens in het woord dat boven deze meditatie staat, en eens in zijn brief aan de kerk van Thessalonica (1 Thess. 5: 8).

Die bijeenvoeging van *den helm* met de *zaligheid* is dus opzettelijk; is wel doordacht; en de Schrift wil dat we hier op merken zullen.

Wat doet nu de *helm*?
Antwoord: De helm dekt het hoofd, en daarmee het eerste en teederste deel van ons lichaam, waarin heel onze persoon tot niting komt. Als er twee handgemeen zijn, trekt zich de woede waarmee ze op elkander aanvallen in het hoofd samen, tintelt in beider oog, schreeuwt uit beider mond, en ze weten het, dat zoo het hoofd gemaakt wordt, de kamp voor hen uit, en de strijd verloren is.

Nu nog is het bij de Turken de gewoonte, als ze uit den krijg wederkeeren, afgehouden koppen van den vijand in triomf met te voeren.

De helm is in het twaalfde eeuw de dekking en de beschutting van het gewichtige onzer geheele persoonlijkheid. Zonder helm is de strijder in een tweerkamp weg.

En zoo duidt derhalve de apostel hier aan, dat tot allen strijd onbekwaam, en in den strijd aan oogenblikkelijk doodsgevaar blootgesteld is, al wie zich in den strijd met zonde en Satan vermengt, zonder gedekt te zijn door de *zaligheid*.

Wat is nu hier onder de *zaligheid* te ver- staan, die voor den Christen zijn moet wat de *helm* is voor den strijder?

Dat zegt u 1 Thess. 5: 8, waar het heet: „En tot een helm de *hoop der zaligheid*”; mits ge nu dat *hoop* maar Schriftuurlijk opvat, niet als een onzeker uitzicht, maar juist omgekeerd, als een vaste, onverwelklijke en onbevleete- lijke hope, die met de zekerheid der erfenisse volkomen gelijk staat.

De helm van den Christenstrijder is dus niets anders noch minder, dan zijn onwifelbare en onverwrikbare *geloofsverzekering*.

Ge moet als kind van God verzekerd, ja, ten volle verzekerd zijn van uw staat, als ver- loste door het bloed uws Heilands.

Ge moet geen oogenblik behoeven te aar- zelen, om, als er van Gods uitverkorenen ge- sproken wordt, met eindeloos dank in uw hart te jubelen: „waarvan ik door Gods genade er één ben.”

Niet de angstige vraag der bekommering: „Zou ik er toe behooren?,” maar de juichkreet die alle hemelen doorzalm: „Wij weten, dat wij uit den dood overgegaan zijn in het leven.”

Zeker weten: Het is voor uij volbracht. Al mijn zonden zijn in de diepte der zee geworpen. Niet van de wereld meer, maar een kind van mijn God. Met een *Abba*, lieve *Vader*, dat God de Heilige Geest zelf uit het diepst onzer ziel naar de lippen drijft.

Een soldaat, die op het oogenblik dat de strijd uitbreekt, nog vragen moet: „Hoor ik wel bij die heilige banier? Ben ik wel door mijn veldheer aangeworven?” en zich nog af- rijnt met de vraag of hij misschien een in- dringer is, kan geen heldenmoed in zijn spieren uitgieten, en is geslagen en overwon- nen, eer nog de kamp recht aanving.

Een „bekommerde” gelijk men deze aarzende, altoos zoekende, immer met angst bevangene zielen noemt, kan niet strijden, en doet dan ook feitelijk in den grooten strijd, die voor Jezus is aangebonden, nooit mee.

Iets wat natuurlijk niet zeggen wil, dat iemand over zijn bekeering dan maar heen moet stap- pen; het grijpen der zaligheid een lichte zaak moet achten; en gelijk men wel eens zegt, dan maar op *gestolen* goed vertrouwen moet.

Zoo zondige luchthartigheid heeft Paulus nooit gewild. Bij hem is het altoos diepe ernst. Het moet waarheid, volle waarheid in het binnenste zijn.

Maar dit wil de apostel, dat ge in zoo halven toestand niet zult blijven hangen. Dat ge in het wiegelen ziekelijke van zulk een bekummering geen stil vermaak zult hebben. Maar dat ge nu nog geen sluimering en uw ziel geen rust zult gunnen, eer deze diepste aller vragen voor u tot volkomen zekere op- lossing is gekomen.

Ge moogt niet jaar in jaar uit *den helm der*

zaligheid op tafel voor u laten staan, om u gewoedelijk in den aanblik van dien helm te verlustigen.

Die helm moet met beide handen ange- grepen. Die helm moet aangepast, moet u op het hoofd gedrukt, en op uw hoofd vastge- bonden worden.

Wie den helm op heeft ziet hem niet, en wie er nog op staart wordt er niet door ge- dekt.

En zoo nu is het ook hier.
Wanneer ge u hielden Gods als Jesaja of Jeremia, Paulus of Petrus, Luther of Calvijn denkt, als van dag tot dag tobbede over de vraag of ze wel uitverkoren waren, dan voelt ge terstond dat ze geen strijders voor Gods eer hadden kunnen zijn.

Want wel hebben ook deze mannen soms bange oogenblikken van twifelmogelijkheid ge- kend. Denk maar aan een Jeremia toen het als een vuur in zijn beenderen werd, of aan een Paulus toen hij Romeinen VII schreef.

Maar die twifelmogelijkheid duurde bij deze hielden Gods slechts een oogenblik. En dan roept Jeremia weer uit: „Ik vermoede mij om te verdragen, maar ik kon niet. Gij, Heere, hebt vernocht,” en jubelde Paulus aanstands weer: „Ik dank God door Jezus Christus mijnen Heere.”

Dan drukten zij zich den helm der zaligheid weer op het hoofd. Dan voelden ze zich door hun uitverkoring met zijn genade gedekt en verdedeerd; er niet meer over.

En dan heefde Satan voor deze onverwrik- lijke strijders des Heeren, en viel Goliath door den steen uit den hemel, en getroffen, in schande en schaamte op het slagveld neer.

En zoo nu is het ook onder ons.
Gesprek en prediking, vermaan en catechi- satie, ontmoeting en onderling verkeer, het moet alles in de eerste plaats strekken, om te maken dat *de helm der zaligheid* niet langer als een begeerlijk goed ons tegeniglinstere, maar ons stevig op het hoofd zij gedrukt.

Dan zullen de hielden, en niet minder de heldinnen, ook onder ons weer opstaan.

En dan zal er ook in ons midden weer een sprake uit eigen geestelijke ervaring uitgaan: „Ik vermag alle dingen door Christus die mij kracht geeft.”

KUYPER.

Amsterdam, 27 Nov. 1891.

Nu December in het land komt, is langer uitstel in sake de *Premie* ons niet mogelijk.

We moeten thans het aantal exemplaren voor den druk bepalen.

Uiterlijk met 1 Januari 1892 wordt met den druk aangevaagen, en wie *vóór medio* December nog nalatig bleef in het opzenden van zijn verzoek, om één of twee exem- plaren van de *Premie* te erlangen, zal het dus niet aan ons, maar aan zich zelven te wijten hebben, indien later blijkt, dat aan zijn verzoek niet meer kan worden voldaan.

De minder onvriendelijke toon, die in de laatste weken, in enkele Synodale bladen met betrekking tot de Doleerenden wordt aangealagen, is ons niet onwelkom.

Wel want men dit.
Er zijn er toch die achten dat wij er belang bij hebben, om de vijandschap tegen de Synodalen zoo fel mogelijk te laten branden, om als het vuur terdege knettert te beter onzen slag te slaan.

Maar wie zoo spreken, verstaan onze bedoeling niet.

Plicht en onafwijsbare roeping blijft het o. i. om onverbloemd en onverdroten telkens weer voor onze broeders onder de Synodale organisatie duidelijk te maken, dat ze een onhoudbaar standpunt innemen, en slechts door drogredenen kunnen be- rusten in het feit van de Synodale organi- satie en pogen deze organisatie met hun belijden van den Christus Gods in over- eenstemming te brengen.

Wat men ons wel eens voorsloeg: „Handel dan desnoods zelf, gelijk ge meent te moeten doen, maar laat ons met rust, en zwijg voortaan over de Synodalen,” is vol- strekt onaannemelijk.

Dat ware de Kalas-tactiek: *Ben ik mijns broeders hoeder?*

Juist omdat we op deze broeders betrek- king gevoelen, als met ons belijders van eenzelden Heere en Heiland, mógen we niet afdalen van wat de broederlijke liefde ons oplegt.

Als er vijf broeders in een gezin zijn, waarin het slecht en roekeloos toegaat, en na veel klagen is één van de vijf eindelijk er toe gekomen, om te breken met de slechte uantien van dat gezin, dan mag hij niet zeggen: „Ik ga vrij uit, ziet gij andere vier voor u zelve toe”; maar dan eischt zijn plicht dat hij ook die andere vier ge- durig tot betoon van meer veerkracht, en tot een andere inrichting van hun leven prikkelt.

Dit is eenvoudig het uitvloeiende van den algemeenen regel *der liefde*. Wie anders handelt, schiet te kort in plichtsbetrachting.

En op elk ander terrein geeft een ieder dit dan ook voetstoots toe.

Een overtuigd Synodaal, die metterdaad acht, dat wij met in dolantie te gaan, te kort hebben gedaan aan de eenheid der kerk, is evenzoo verplicht ons dit punt ge- durig voor de conscientie te leggen, opdat wij dit vraagstuk steeds helderder zouden indenken, en ons rekenschap geven van de toestanden waarin breken met de organi- satie *plicht*, en die andere waarin breken *ongoorloofd* is.

Maar *niet hosié en niet mag is*, dat men dit doe op een toon en op een wijze, die litterheer en vijandschap in plaats van liefde verraadt.

Zekerlijk moeten we ook tegenover niet- belijders, die niet onze broeders zijn voor de eere van onzen Heiland opkomen; maar als we ons tot hen richten die onder de Synodale organisatie verbleven, maar toch met ons een zelfde hope der zaligheid koesteren, moet niet de toorn, maar de drang der liefde ons woord bezelen.

Dat zijn we aan onzen Heere, aan den

Christennaam en aan elkander verschuldigd, vooral opdat de tegenstanders de eere der Christelijke religie niet lasteren om onzentwil.

En daarom nu deed het ons zoo harte- lijk genoeg, dat met name de *Wag*, zoo overvolden uitsprak, dat ze ten deze terug wilde keeren tot betere paden.

Want al was het niet wel te voorkomen, dat in de eerste hitte van den strijd, vaak harde woorden vlooden, toch moet dit kwaad uitgebannen, zoodra het opgewaarde stof weer gezonken is.

1886 ligt nu bijna vijf jaren achter ons. De ure der verbittering is lang genoeg geweest.

Laat er thans dan een zachter stemming, een edeler gevoelen bovenkomen; zij dit zoo aan onzen kant en bij onze andersden- kende broeders.

In het minst niet om lafelijk de ge- schillen toe te dekken, of de waarheid te bemantelen, of ook maar te zwijgen over wat ons verdeelt.

Laat van beide zijden, degelijker zelfs dan duver, het standpunt waarop men zich plaatst uiteengezet en bestreden of verde- digd worden; mits onder de autoriteit van Gods Woord.

Een geschiedte dit dan in éen nobelen toon, op die zoekende en winnende wijze, waarbij men over en weer gevoelt, dat niet de lust om seer te doen, maar om te over- tuigen en de waarheid te doen zespreeken tot spreken dringt en aandrijft.

Humor behoefte daarom niet altoos te zijn buitengesloten.

Al te prikkelbaar en te fijnegevoelig moet men ook niet wezen.

Alleen maar laat deze strijd, hoe diep tot op de beginselen ook doorgaande, een strijd in den naam van Christus wezen.

Onder de Synodale Organisatie der „vader- landse kerk” begint men al meer in kerkelijke vergaderingen aan *politiek* te doen.

Zoo las men dezer dagen weer in onder- scheidene bladen dit bericht omtrent een politieke bespreking op een classis gehouden.

In de vergadering van de Amsterdamsche classis der Ned. Herv. kerk is door Ds. Van Roggen, van Sloten, een voordracht gehouden over *De roeping van den Hervormden Christen in betrekking tot de hedendaagsche politieke partijen*.

De heer Van Roggen kwam tot de con- clusie, dat de Hervormde Christen zich bij geen der politieke partijen kan aansluiten.

„We hebben een politiek blad noodig, dat de belangen der Hervormde kerk bevordert. Daarvoor is talent en geld genoeg. Het blad zal zelfs een voordeelige geldbellegging zijn.

Dr. Hoedemeker deed mede, dat hem f. 20,000 is aangeboden voor de oprichting van zulk een blad. Maar de eerste vraag is: Wat zal ons beginsel moeten wezen? 1. De Kerk onaf- afhankelijk van den Staat en de Staat onaf- afhankelijk van de Kerk? 2. De Kerk is in den Staat; niet omgekeerd de Staat in de Kerk. 3. De Kerk is een goddelijke instelling, niet een vrije godsdienstige vereeniging. 4. De Staat moet de Kerk beschouwen als een pub- liek en rechtelijk lichaam. 5. De Staat heeft de roeping, den waren godsdienst niet alleen te erkennen, maar ook te bevorderen. 6. De Staat moet uitroepen allen valschen godsdienst, volgens art. 16 der Nederlandsche geloofs- belijdenis, altijd *indien het nuttig en mogelijk is*.

Da. Hogerzeil begreep niet, hoe de Staat in dezen tijd uitmaken van de ware religie is en hoe die te handhaven. Hij zou wel een Gereformeerden Staat wenschen, maar die is er nu eenmaal niet.”

En later meldde het *Predikbeurtenblad* desaangetoogde nog nader:

„Bij de bespreking van de vraag naar de verhouding, waarin de Hervormde Christen behoort te staan tot de tegenwoordige politi- ke partijen, werd algemeen de noodzaaklijk- heid gevoeld van de oprichting eener Pro- testantsche Kiesvereeniging en de stichting van een dagblad, welks strekking het best door den naam van *Hervormde Tijd* kan aangeduid worden.”

Er kan alsoo over het feit geen twijfel rijzen.

Er werd een *kerkelijke vergadering* ge- houden; op deze kerkelijke vergadering zijn de politieke aangelegenheden besproken; en zelfs is op deze kerkelijke vergadering het denkbeeld geopperd, om de kerkelijken bij de stembus te organiseren.

Hoe nu én deze „vaderlandsche kerk” én de heeren die dit politieke spel op deze kerkelijke vergaderingen dreven hun ker- kelijk leven almeer in strijd doen geraken met de Gereformeerde beginselen, blijkt het best, zoo men art. 30 van de Dordsche Kerkenordening opslaat, waar o. a. ook van de *classicale vergaderingen* gezegd wordt:

„In deze samenkomsten sullen geen ander dan kerkelijke zaken en 't selve op kerke- lijke wijze gehandeld worden.”

Deze uitspraak laat aan duidelijkheid niets te wenschen over; en het is buiten kijf, dat deze bepaling uitsluitend gemaakt is, om de bespreking van allerlei *politieke* aangelegenheden uit de classis te weren.

Deze bepaling kwam dan ook reeds even- zoo in de redactie van 1886 voor.

Te 's Gravenhage toch stelde de Synode in art. 27 eveneens vast:

„In deze 't samenkomsten sullen geen andere dan kerkelijke zaken en 't selve op kerke- lijke wijze gehandeld worden.”

En zoo kan men al terug gaan.

Ook te Middelburg in 1581 heette het in art. 21:

„In deze 't samenkomsten sullen geen andere dan kerkelijke zaken, en dezelve op kerke- lijke wijze gehandeld worden.”

Het is dus éne machtige stem, die ons uit alle Gereformeerde kerkvergaderingen tegenklinkt, en die stem maant, dringt en verordeneert, dat ge allereerst toe zult zien,

dat ge op uw *kerkelijke* vergaderingen u niet vergaapt aan politiek dilettantisme.

Thans echter zijn deze heeren reeds zóó ver van het a b c der Gereformeerde be- ginselen af gaan staan, dat ze van de politi- ke hoofschootel op het menu hunner kerkelijke vergadering geen maken.

En dat nog al onder het voorgoeden, alsof ze hiermee tot de Gereformeerde lijn terug- keeren.

Men moet toch maar leep en oolijk zijn. Opmerkelijk is het, dat bij zulke enor- miteiten, waartegen Erasmus, zoo hij nog leefde, een liedekje op de *laus stultitiae* zou neuriën, altoos de nar in het spel komt.

Wat de Engelschen noemen „the fool”, Op ons althans maakt Dr. Laurillard, toen hij met een strak en ernstig gezicht *zulk* een vergadering zat te presideeren, wel eenigzins den indruk van harkelijn met de belienkap.

Van den heer Ds. Nierstrasz afscheid nemende, komen we thans van zijn parti- culier geval tot de *algemeene* stelling, dat de verbreking van de samenwerking tus- schen de geloovige Protestanten op staatkundig en maatschappelijk gebied metterdaad haar dieper oorsaak vindt in de afwijking van de leer en van de belijdenis onzer vadersen bij meer dan één van onze dusgenamde geloovige predikanten.

Hiermee bedoelen we niet, dat bijna elk predikant op een of ander punt zich wel eens vergist of een valsche conclusie trekt. Dit toch overkwam ook wel aan onze vaders, en is uitsluitend het gevolg van veler gebrekkige opleiding.

Bijna alle Gereformeerde predikanten, die hun opleiding te Utrecht of te Leiden ont- vingden, hebben aan de daar bestaande hooge- scholen allerlei historische en kritische geleerdheid opgedaan, die hun letterlijk *niets* geeft voor hun ambtelijk werk, en zijn voor dat ambtelijk werk geheel in het duister gelaten.

Prijs en lof verdienen daarom deze man- nen, dat ze, na volbrachte studie, *nog eens* zijn gaan studeeren, en zich zoo goed zoo kwaad het ging, in de leer en de belijde- nis onzer vaders hebben ingezet.

Doch natuurlijk, dat bleef altoos ge- brekkig en was niet op de wetenschappelijke hoogte.

Vandaar veel spraakverwarring; vaak ver- gissing; soms grappig mistaten.

Neen, het verschil, de afwijking, de op- positie die we thans op het oog hebben, raakt *den wortel der zaak*.

In de dagen onzer vaders is hier strijd gevoerd, eerst met Rome; maar, toen die strijd uitgedreuen was, ook met de Socinia- nen en Arminianen, om tegenover deze beiden de waarheid der Gereformeerde be- lijdenis te maintineeren. En hoe verouderd nu ook die beide namen schijnen, toch is metterdaad ook nu nog de strijd der Ge- reformeerden, in het wezen der zaak geen andere, dan dien onze vaders met Socinia- nen en Arminianen gestreden hebben.

Sociniaan heette toen de man, die in hoofd- zaak onjuiste denkbeelden koesterde en verbreide over het *vermogen der menschelijke rede*; en Arminiaan was de theoloog, die in hoofdzaak onjuiste denkbeelden koesterde en verbreide over het *vermogen van den menschelijken wil*.

De strijd liep alsoo over de beide prin- cipiele levensinstellingen van de menschelijke persoonlijkheid in zijn *rede* en in zijn *wil*; en feitelijk loopt de strijd daarover ook thans nog.

Onder de Sociniaanen en Arminianen had men zeer vrome, vroede, kundige en eerlijke mannen, maar ze leerden valsche. En des- wege hebben onze vaders hen zonder sparen, onverbloemd en rusteloos bestreden, teneinde tegenover hun valsche leer de leer der waarheid te bevestigen.

Gereformeerd was het om over de *rede* en den *wil* zóó te leeren, als Gods Woord dit eischte; en wie daarvan afweek, hetzij in sake de *menschelijke rede*, hetzij in sake den *menschelijken wil*, of ook van beide, die werd door hen als Sociniaan of Arminiaan weerstaan en gebrandmerkt.

Beiden deden aan de eere van God en van zijn Woord te kort, en daarom moest wie God naar zijn Woord vreesde en dienen wilde, hen tegenstaan en bestrijden.

En zoo is het ook thans weer.

Immers het feit kan niet geloovend, dat juist op deze beide punten ook de ge- loovige, niet-Calvinistische, leeraars van thans, weer evenals hun geestelijke voorvaders, in strijd met de *waarheid* leeren.

Onwaarheid omtrent de *menschelijke rede*.

Onwaarheid omtrent den *menschelijken wil*.

Ons gewone volk drukt het dus nog niet zoo onjuist uit, als het rondweg verklaart, dat de Sociniaanen en Arminianen weer op den kansel staan.

Utdrukkingen die volstrekt niet gebesigd worden als scheid- of schimpnamen, want de Sociniaan Vorstius was een algemeen ge- gevierd man, en Episcopius was een niet minder gevierd Arminiaan.

Slechts wordt hierdoor uitgedrukt, dat er niets nieuws onder de zon is. En gelijk het weinig moeite kost aan te toonen, dat Origenes nog in onze straten omwandelt en de Gnostieken nog het woord onder de levenden voeren, evenzoo is het goed, duid- elijk te doen uitkomen, dat dezelfde dolin- gen van het menschelijk hart, die in de dagen onzer vaders tot Sociniaan en Ar- miniaanij voerden, ook nu weer onder ons werken, en dat bij anders soms zeer vrome en vroede mannen.

Zoo voelt men de historische eenheid, Eenheid van waarheid en eenheid van dwa- ling, en daardoor eenheid van strijd.

En zoo is het dan ook volkomen natuur- lijk, dat alle Sociniaanse en Arminiaan- sche predikanten in onze dagen, weer even

als de 17de ee gaan sta

We a onze teg Allee leiden.

Wie S is, nemi en doe aan het

Nog terug t Wolter.

Niet c Daar to naar. M theologis worden. redevoer

We h ker, blijf

Maar oratie te beteeke kundige

Bij vel pervlakki dervac facu stuk va goed als en jurist paedetis

Eigenl in plaats blijven; terkundig als aan e gymnasium gaan.

Het Ri één jaar deze onb ook niet Rijksumv

Doch d zelf, dat i rarische f gen, zoo ander do jaren stu te voegen

Dan to Het spaan geems Rijksumv